

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА
ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З КУРСУ
«КУЛЬТУРОЛОГІЯ»**

ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

згідно з вимогами кредитно-модульної системи

**О д е с а
«Одеський національний
університет»
2012**

УДК 130.2:378.6.016-057.87:32

ББК 60.000.3я73+66.0р3

Б 449

Методичні вказівки до самостійної роботи з курсу „Культурологія” для студентів спеціальності „Політологія” (Укладач – доцент кафедри культурології О.Ю. Білянська). Одеський нац. ун-т імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2011. – 27 с.

Укладач:

О.Ю. Білянська, кандидат філософських наук, доцент

Рецензенти:

І.В. Сумченко, кандидат філософських наук, доцент

В.В. Савченко, кандидат філософських наук, доцент

Рекомендовано до друку
Вченою радою філософського факультету
ОНУ імені І.І. Мечникова.
Протокол № 2 від 13.10.2011 року.

ВСТУП

Курс дисципліни «Культурологія» є невід'ємною складовою професійної підготовки студентів-політологів. Навчальна дисципліна "Культурологія" спирається на знання, що отримані студентами при вивченні професійно-орієнтованих дисциплін, на знання курсів психолого-педагогічного циклу „Політології”, „Педагогіки”, "Історії української та зарубіжної культури", "Всесвітньої історії", "Психології", “Філософії”. Курс відіграє важливу роль у системі всієї гуманітарної підготовки. Знання, що отримані студентами при вивченні даної дисципліни, можуть бути використані студентами під час проходження педагогічної та виробничої практики, у подальшій викладацькій діяльності.

Одним з найважливіших напрямків реформи вищої школи є гуманізація сучасної освіти. У ході цієї роботи розпочалося введення дисциплін культурологічного циклу як обов'язкових. Ці дисципліни повинні забезпечити переорієнтацію освіти на гуманістичні потреби особистості, утворити необхідний культурний базис для засвоєння загальноосвітніх та спеціальних дисциплін.

Культурологічна підготовка повинна та дає можливість готувати молодь до орієнтації в сучасному науково-технічному світі, до осмислення його як сукупності культурних досягнень людського суспільства, сприяти взаєморозумінню та продуктивному спілкуванню представників різних культур; подоланню установки на соціальне протистояння та ізоляціонізм по відношенню до світової культури.

У процесі вивчення предметів культурологічного циклу передбачається цілеспрямоване самостійне формування культурних орієнтацій та установок особистості, здібностей та потреб в художньо-естетичних переживаннях та морально-естетичних рефлексіях, а саме того духовного потенціалу особистості, який тільки й дозволяє засвоювати спеціальні знання як елементи цілісної суспільної культури, що містить творчу конструктивну спрямованість.

Задачі вивчення дисципліни:

- підвищення загальноосвітнього і культурного рівня студентів;
- формування широкого гуманістичного світогляду;
- розкриття сутності культури як основної форми цілеспрямованої людської діяльності;

- визначення закономірностей історичного розвитку при вивченні основних етапів становлення вітчизняної та зарубіжної культури та її взаємозв'язок із соціально-економічними й політичними процесами суспільства;
- ознайомлення з основними досягненнями вітчизняної та світової художньої культури;
- формування світогляду і наукового способу осмислення проблем суспільного життя;
- формування цілісного, концептуального бачення змісту культурології для розкриття та викладення розділів і тем дисципліни;
- підготовка і реалізація науково-практичних програм, що передбачають збереження суспільством природної та культурної спадщини.

Студенти повинні знати:

- основні форми і типи культури;
- основні етапи розвитку української та зарубіжної культури, їхні стильові особливості;
- основні культурно-історичні центри та регіони світу;
- основні досягнення вітчизняного та зарубіжного мистецтва та видатних представників культури;
- основні засоби використання інформаційних технологій у навчальному процесі викладання культурології.

Студенти повинні вміти:

- пояснювати феномен культури, її роль у житті людини;
- виділяти специфічні риси національних культур;
- розбиратися у стильових ознаках різних епох;
- аналізувати тенденції розвитку культури в сучасному суспільстві;
- робити компаративістський аналіз культури різних історичних епох та регіонів.

Згідно з навчальним планом дисципліна “Культурологія” вивчається упродовж першого семестру на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр». Курс розраховано на 36 години аудиторних (лекційних) та 24 години семінарських занять.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва теми	Всього годин
		Лекційні
1.	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Феномен культури.	4
2.	Культура первісного суспільства.	2
3.	Культура Давнього Єгипту.	2
4.	Культура Месопотамії.	2
5.	Культура Давнього Китаю.	2
6.	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Культура Давньої Індії.	2
7.	Антична культура.	4
8.	Культура Візантії.	2
9.	Культура західноєвропейського Середньовіччя.	2
10.	Культура східних слов'ян. Культура Київської Русі.	2
11.	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Культура доби Відродження	2
12.	Реформація. Становлення культури Нового часу.	2
13.	Культура доби Просвітництва.	2
14.	Особливості західноєвропейської культури ХІХ століття.	2
15.	Розвиток світової культури ХХ століття.	2
16.	Стан світової культури на початку ІІІ тисячоліття.	2

ЗМІСТ КУРСУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Тема 1. Феномен культури

Поняття культури та її сутність. Етимологія терміну "культура". Культура як спосіб буття людини і людства, вища форма існування суспільства. Природа та культура. Структура культури. Функції культури. Культурна статика та культурна динаміка. Культурні універсалії. Форми культури. Традиції, новації та норми у культурі. Культура та цивілізація. Основні культурно-історичні типи. Основні принципи класифікації культурної еволюції. Л. Уайт – як засновник "культурології". Основні культурологічні школи ХХ століття: суспільно-історична школа (Н.Я. Данилевський, О. Шпенглер, А. Тойнби), натуралістична школа (З. Фрейд, К.Г. Юнг, Б.К. Маліновський), соціологічна школа (П. Сорокін, А. Вебер, Т. Парсонс), символічна школа (Э. Кассирер, К. Леві-Строс).

Місце мистецтва і науки в культурі. Міф в контексті культури. Українська культура як цілісна система. Її роль у формуванні національної свідомості, духовному відродженні, консолідації українського народу.

Тема 2. Культура первісного суспільства

Періодизація первісного суспільства. Збиральництво та полювання. Патріархат та матріархат. Виникнення мистецтва. Культурні пам'ятки пізнього палеоліту. Образотворче мистецтво: печерні настінні розписи, гравюра на кістках, скульптурні зображення, музичні інструменти. Неолітична революція. Зміни в суспільному та духовному житті людини. Перехід від привласнюючого господарства до відтворюючого. Землеробство і скотарство. Культивування злаків. Приручення тварин, осілий спосіб життя. Формування рас та етносів. Велике переселення народів. Культура неолітичної ери. Неолітичні символи. Кераміка як характерна ознака неоліту. Культ поховання. Мегаліти. Міфологія. Різновиди та тематика міфів. Розвиток мови, основ раціонального знання.

Тема 3. Культура Давнього Єгипту

Розклад родового ладу та формування держав у країнах стародавнього Сходу. Основні регіони виникнення ранньокласових формацій на Сході - Єгипет, Месопотамія, Передня Азія, Вавілон, Стародавні Індія, Китай, Японія. Сільськогосподарське виробництво, ремесло, торгівля. Винайдення плуга. Винайдення гончарного кола і виплавки заліза. Торгівля: перехід від натурального обміну до грошового. Виникнення законів. Поширення писемності, освіти, науки. Виникнення художньої літератури.

Давній Єгипет як перша держава. Соціальний устрій, характер вірувань, заупокійний культ. Релігійна реформа Ехнатона. Піраміди як символ давньоєгипетської культури. Образотворче мистецтво та наука. Сакралізація життя, пантеон богів. Розвиток художньої культури, пам'ятки світового значення. Шедеври культури.

Тема 4. Культура Месопотамії

Культура Месопотамії. Періодизація культури Дворіччя. Шумеро-Аккадська культура: релігійні вірування, наукові знання (математика, астрономія), писемність (клинопис) та освіта. Епос про Гільгамеша. Старовавілонська і Нововавілонська культура: зведення законів Хаммурапі, монументальне і образотворче мистецтво, храмова архітектура (зікурати). Культура Ассирії: бібліотека Ашшурбаніпала, культ могутності та сили у соціальному устрої і мистецтві.

Культура Фінікії. Семіти. Алфавіт. Мандрівництво навколо Африки. Культура Давнього Ізраїлю. Закони Мойсея. Біблія. Золота доба Ізраїлю. Вавілонське полонення євреїв.

Культура Персії. Елам. Адміністративна реформа Дарія. Культура ахемідського Ірану. Зороастризм – релігія давніх персів. Палаці персидських царів. Сади і парки. Культура імперії Сасанідів. Маніхейство.

Тема 5. Культура Давнього Китаю

Культура Китаю. Періодизація культури Китаю. Особливості культури стародавнього Китаю. Традиційні релігійно-міфологічні уявлення давніх китайців: астральні культи, культ неба, культ предків, полярні космічні сили інь та янь. Китайська практика фен-шуй.

Суспільно-політичні та релігійні вчення Стародавнього Китаю. Філософсько-релігійні системи (даосизм, конфуціанство, чань-буддизм, моїзм). Конфуцій – «батько китайських церемоній». Морально-етичні та соціальні ідеї конфуціанства. Соціальне вчення моїзму. Легістська модель деспотичної держави, проголошення примату закону над морально-етичними нормами. Основні ідеї даосизму: ідеал простоти, природності людини, принцип «увей» (бездіяльності), відкидання технічної цивілізації. Релігійний симбіоз конфуціанства, даосизму, буддизму. Чань-буддизм.

Здобутки китайської науки і техніки. Внесок Цан Се у винайдення писемності. Винайдення паперу Цай Лунем. Школи в Стародавньому Китаї. Розвиток природничонаукових знань: математики, астрономії. Китайські винаходи. Китайська хімія (відкриття пороху), алхімія та фармакологія. Значний розвиток народної медицини, відкриття лікувальних властивостей трав. Досягнення китайської історичної науки: Сима Цянь, Бань Гу. Розвиток наукових знань у середньовіччі: книгодрукування, математика, медицина, вищі державні школи в Пекіні та Нанкіні, мережа початкових шкіл у пізньому середньовіччі.

Досягнення в галузі технічних винаходів. Велика китайська стіна. Пагода. Гробниці імператорів. Норми повсякденного життя. Розвиток науки, літератури та мистецтва. Особливості письменності, архітектури. Театр. Концепція щастя у стародавньому Китаї.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 6. Культура Давньої Індії

Самобутність Давньоіндійської культури, її періодизація. Ведичний характер культури. Археологічні розкопки Мохенджо-Даро, Хараппи, Чанху-Даро, Калібангани. Особливості соціального устрою. Релігійно-філософські погляди (веди, брахманізм, упанішади, йога, джайнізм, буддизм). Соціальний устрій індійського населення: система варн (брахмани, кшатрії, вайш'ї, шудри). Поділ на касту. «Недоторкані» як суспільні ізгої. Патріархальна індійська сім'я і традиція саті. Правління династії Маур'їв. Зовнішня та внутрішня політика Ашоки. Розквіт імперії Гуптів за правління Чандрагупти II. Архітектура та мистецтво, побут та право. Наукові знання. Особливості культури середньовічної Індії. "Махабхарата" та "Рамаєна". Ісламський період в культурі Індії. Тадж-Махал як шедевр індійського мистецтва.

Тема 7. Антична культура

Особливе місце античної культури в системі світової культури. Грецька і римська античність, їхні особливості. Періодизація Давньогрецької культури: крито-микенська епоха, гомерівський період, період архаїки, класичний період, епоха еллінізму. Основні риси античної культури. Становлення полісів. Сільське господарство. Ремесла, мореплавство, торгівля. Розвиток демократії, філософії, науки, літератури, скульптури (Мирон, Поліклет, Фідій), театру, архітектури. Навчання і виховання. Релігія та обряди. Спорт. Гуманістична сутність античної грецької культури.

Культура стародавнього Риму. Періодизація культури стародавнього Риму: етрусська культура, царський період, період республіки, період імперії. Римська держава та право. Міфологія. Релігійні вірування й культи. Наука та філософія. Формування термінології. Література. Театр та цирк. Архітектура. Образотворче мистецтво. Виникнення християнства та криза античної культури.

Тема 8. Культура Візантії

Розкол Римської імперії та піднесення Візантії. Періодизація історії візантійської культури. Етапи розвитку держави. Візантійська цивілізація як результат синтезу античних інститутів та поглядів зі східно-християнською картиною світу. Територія Візантії й особливості економіки. Розбіжності генези феодалізму у Західній Європі та Візантії. Роль міст та населення. Оформлення та розквіт візантійської цивілізації у IX-XI ст.

Причини загибелі Візантійської імперії в XV в. Культ імператорської влади та вплив церкви. Християнство як ідеологічна основа візантійської культури. Візантійський художній стиль. Єдність церковного та світського мистецтва. Архітектура та образотворче мистецтво. Образотворче мистецтво й архітектура. Образно-символічна система візантійської естетики. Абстрагованість художніх образів: зворотна перспектива, деформація зображуваних фігур, відмова від об'ємності. Становлення хрестово-купольної архітектури. Художнє втілення східно-християнських ідеалів у фресці, мозаїці, мініатюрі. Статика, самозаглибленість та канонічність як характерні риси іконографії. Візантійське мистецтво – еталон мистецтва православного світу. Систематизація християнського богослов'я. Космополітичний характер культури Візантії.

Наукові знання, філософія, література і мистецтво в період раннього середньовіччя. Особливості культури періоду Македонської династії та династії Комнінів. Епоха Палеологів у візантійській культурі як епоха кризи. Просвітительська роль Візантії. Вплив візантійської культури на культуру Київської Русі.

Тема 9. Культура західноєвропейського Середньовіччя

Термін "середні віки". Роль християнства у системі культури Середньовіччя. Феодальна розробленість середньовічної Європи. Заснування шкіл при церквах та монастирях. Патристика і схоластика. Августин Блаженний, Боецій, Фома Аквінський. Відкриття перших університетів.

Символізм середньовічного мислення. Особливості культури епохи Карла Великого. Лицарство як моральний та естетичний ідеал епохи. Поезія менест-

релів, трубадурів, вагантів. Куртуазний роман. Розвиток наукового знання. Початок книгодрукування.

Культурна архітектура: романський образ світу. Формування романської скульптури. Поширення писемності та усної народної творчості - фольклору. Відображення історичних подій у національно-культурній свідомості народу. Кінець XII-XIII ст. – час піднесення у розвитку культури. Готичний архітектурний стиль. Образотворче мистецтво. Міська культура. Жанри середньовічного театру: літургійна драма, містерія, фарс, інтермедія, мораліте. Розвиток церковної музики та співу.

Тема 10. Культура східних слов'ян. Культура Київської Русі

Перші сліди перебування людини на території України. Старокам'яна доба (палеоліт). Лізинська культура. Новокам'яна доба (неоліт). Трипільська культура. Особливості трипільського мистецтва. До-індоєвропейці та індоєвропейці на території України. Патріархат, культ сонця. Кіммерійці як продовжувачі трипільської культури.

Скіфська доба на території України. Скіфське мистецтво. Звіриний стиль. Сармати. Грецькі колонії на території України. Впливи Риму. Україна та "велике переселення народів" у II - IV ст. до н.е.

Київська Русь та становлення української культури. Проблема генези східнослов'янських племен. Венеди, склавини, анти. Зарубинецька (II ст. до н.е. - II ст. н.е.) та черняхівська (II - V ст. н.е.) культури. Мистецтво антської доби.

"Повість временних літ" про східнослов'янські племена. Побут та звичаї східних слов'ян. Полянська земля. Київ. Історія етноніму "Русь". Соціально-економічні та історичні передумови формування Київської Русі. Розвиток міст, торгівлі, ремесла, землеробства як умови формування давньоруської культури.

Прийняття християнства. Взаємозв'язок давньоруської культури з культурою Візантії та культурами інших народів. Розвиток писемності на Русі. Церковнослов'янська мова, давньоруська література. Розвиток і поширення освіти. Архітектурні пам'ятники Київської Русі.

Народне світосприйняття, його відображення в пам'ятках народної мудрості: обрядова поезія, прислів'я, заговори, народні пісні, легенди, билинний епос. Гуманістичні ідеали як основний зміст усної народної творчості. Історичне значення культури Київської Русі. Монголо-татарська навала та її наслідки для культурного розвитку Русі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Тема 11. Культура доби Відродження

Соціально-економічні передумови становлення культури Відродження. Формування нових світоглядних орієнтирів, розквіт природничих наук: Дж. Бруно, Н. Копернік, Парацельс. Використання античної гуманістичної традиції. Посилення світського компонента культури. Гуманістичне переосмислення християнства. Неоплатонізм. Гуманізм та індивідуалізм як вихідні риси культури Відродження. Проторенесанс XIII та XIV ст. Творчість Боккаччо та Петрарки. Теорія перспективи й живопис. Ранній Ренесанс. Високе Відродження. Гуманісти. Титани Відродження. Творчість Ботічеллі, Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Рафаеля. Пізнє Відродження. Маньєризм. Ієронім Босх, Ель Греко, Я. Брейгель. Пантеїзм Дж. Бруно. Криза ренесансної культури. М. Макіавеллі. Утопічні теорії. Творчість Шекспіра, Рабле, Сервантеса та трагедія ренесансного гуманізму.

Тема 12. Реформація. Становлення культури Нового часу

Епоха реформації як реакція на епоху відродження. М. Лютер, Ж. Кальвін. Е. Роттердамський. Контрреформація та становлення абсолютизму у Франції та Іспанії. Революція у Нідерландах. Культура реформації.

Великі географічні відкриття та колонізація Нового Світу. Поширення друкарства. Зміна наукової картини світу. Розвиток наукового знання. Раціоналізм та емпіризм у науці. Ф. Бекон та Р. Декарт. Виникнення стилю бароко в архітектурі та його ознаки. Поширення стилю бароко на інші види мистецтва: літературу, театр, живопис, музику. Бароко та класицизм. Караваджіо, Л. Берніні, Веласкес, Рубенс, Рембрандт, Ф. Гальс. Особливості художніх досягнень культури епохи бароко.

Тема 13. Культура доби Просвітництва

Розвиток капіталізму у Європі наприкінці XVII -XVIII ст. Початок наукової революції. Просвітництво як ефективний засіб вирішення суспільних проблем. Розум як провідна ідея Просвітництва. Історичний оптимізм - ознака епохи. Свобода, рівність, братерство - соціальні принципи епохи Просвітництва. Енциклопедизм. Раціоналістична філософія. Діяльність просвітників: Вольтер, Монтеск'є, Ламетрі, Гельвецій, Дідро, Даламбер, Гольбах, Руссо. Особливості просвітництва в Англії, Франції, Німеччині. Російське просвітництво. Зростання ролі літератури та мистецтва у житті суспільства. Просвітительський роман.

Класицизм. Стиль рококо. Французька класична драма: Корнель, Расін, Мольєр. Зародження класичної музики: Бах, Гендель, Глюк, Гайдн, Моцарт. Велика французька буржуазна революція та її місце у світовому культурному процесі. Нові естетичні норми класицизму, вираження громадських ідеалів, буржуазно-революційні устремління. Звернення до принципів античного мистецтва; раціоналізму, симетрії, строгості форм. Нормативні правила класицизму: "високі" та "низькі" жанри. Стиль "ампір" у класицизмі. Переродження класицизму в академізм.

Тема 14. Особливості західноєвропейської культури XIX ст.

Науково-технічна революція у XIX столітті. Найвидатніші наукові та технічні досягнення XIX ст. Німецька класична філософія та її роль у самоусвідомленні нової епохи. Романтизм як духовна реакція на поширення буржуазного світогляду та способу життя, як переорієнтування від зовнішнього життя людини до духовного й емоційного життя особистості. Пафос індивідуальної незалежності. Література романтизму, філософські принципи у живописі. Ознаки стилю. Зростання інтересу до національної історії і фольклору. Від романтизму до реалізму. Епоха реалізму. "Фауст" Гете. Стиль критичного реалізму у мистецтві. Французький живопис: класицизм, романтизм, реалізм, імпресіонізм. Криза традиційних цінностей. А. Шопенгауер, Ф. Ніцше. Позитивізм і прагматизм - філософія утилітаристської свідомості. О. Конт. Еволюція імпресіонізму та символізму у мистецтві. Постімпресіонізм. Нові тенденції у розвитку європейського театру. Розвиток літератури і театру, особливості музичної культури.

Тема 15. Розвиток світової культури ХХ століття

Загальна характеристика культури ХХ століття. Перша світова війна та заглиблення духовної кризи. Розвиток науки та техніки. Демократизація науки, її прояв у популяризації наукових знань серед народу. Квантова теорія, теорія відносності, відкриття Менделєва, концепція Ціолковського. Посилення впливу науки та техніки на духовне життя суспільства. Виникнення кіномистецтва. Зростання ірраціоналістичних тенденцій у філософії та мистецтві. Нова організація художньої реальності в ХХ ст.

Модернізм: кубізм, експресіонізм, абстракціонізм, сюрреалізм, футуризм, дадаїзм. Перегляд літературної форми. Д. Джойс, Ф. Кафка, М. Пруст. Друга світова війна та її вплив на духовну культуру людства. Технічний прогрес та його вплив на розвиток телебачення. Розвиток масової культури. Феномен тоталітарної культури. Розвиток культури в сучасних умовах. Атомна зброя. Освоєння космосу. Розвиток кібернетики та генетики.

Технологічна революція та перехід до інформаційного суспільства. Екологічна криза. Формування нового планетарного мислення. Екологічна етика. Модернізм у другій половині ХХ ст. Постмодернізм. Постмодерністська література, кіно, живопис, музика. Символізм, експресіонізм у європейському театрі. Феномен контркультури. Молодіжні субкультури (хіпі, панки, рокери).

Тема 16. Стан світової культури на початку III тисячоліття

Роль культурних орієнтацій у розвитку сучасного суспільства. Проблема формування системи універсальних або загальнолюдських цінностей. Загострення екологічної кризи. Проблема відчуження та її сучасне втілення (тероризм, релігійна нетерпимість, соціальне напруженість). Процес глобалізації як процес послаблення інститутів та механізмів відтворення національних держав. Стан світової та національних культур у сучасному світі.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1

Тема: Культура первісного суспільства

1. Синкретизм як складова міфологічної свідомості первісної людини.
2. Ритуал як координатор поведінки первісної людини.

Теми рефератів

1. Первісна неолітична революція.
2. Походження мистецтва та його функції.
3. Таємниця Стоунхенджа.

Література

1. Морган И.Т. Древнее общество. – М., Политиздат, 1991.
2. Окладников С.А. Ранние формы религий. – М., 1986.
3. Рогинский Я.Я. Об истоках возникновения искусств. – М., МТЗ, 1980.
4. Тейлор Э. Первобытная культура. – М., 1989.
5. Фрэнгер Дж. Золотая ветвь. – М., 1989.

Семінарське заняття № 2

Тема: Культура Давнього Єгипту

1. Обожнення природи в культурі Давнього Єгипту.
2. Пояснення світу у давньоєгипетській міфології.
3. Культ тварин в культурі Єгипту.

Теми рефератів

1. Культ сонця у релігії Давнього Єгипту.
2. Образ людини у мистецтві Єгипту.
3. Сакральне значення єгипетських поховальних споруд.

Література

1. Вавелов Р.И. Тайны египетских пирамид. – М., 1991.
2. Египетская «Книга мертвых» / Наука и релігія. – М., 1990. – № 1-12.

3. Культура Древнего Египта. – М., 1976.
4. Матье М.Э. Древнеегипетские миры. – М., 1976.
5. Матье М.Э. Искусство Древнего Египта. – М., 1976.

Семінарське заняття № 3

Тема: Культура Месопотамії

1. Основні риси Шумеро-Аккадської культури.
2. Зародження та розвиток зороастризму.

Теми рефератів

1. Монументальне мистецтво жителів Дворіччя.
2. Література Шумеро-Аккадської держави.
3. Вавилон – місто-пам'ятник культури Месопотамії.

Література

1. Авдиев В.И. История Древнего Востока. – М., 1970.
2. Вейнберг И.П. Человек в культуре Ближнего Востока. – М., 1986.
3. Дьяконов И.М. Люди города Ура. – М., 1990.
4. Кулаков А.Е. Старовавилонская культура. – М., Наука. – 1988.
5. Ильина И.А. Искусство Сасанидского Ирана. – М., 1991.
6. Любимов Л.Д. Культура Древней Ассирии. – М., 1988.

Семінарське заняття № 4

Тема: Культура Давньої Індії

1. Теорія і практика політичного життя Давньої Індії.
2. Мораль у давньоіндійському суспільстві.
3. Причини формування індуїзму як релігійно-духовного напрямку.

Теми рефератів

1. Веди – стародавні пам'ятки індійської релігійної літератури.
2. Поеми «Махабхарата» і «Рамаяна» як джерело вивчення індійської культури.

3. Філософські школи Давньої Індії.

Література

1. Васильев Л.С. История религий Востока. – М., 1988.
2. Косамби Д. Культура и цивилизация Древней Индии. – М., 1968.
3. Махабхарата. – М., Наука. – 1969.
4. Ольденбург С.Ф. Культура Индии. – М., 1991.

Семінарське заняття № 5

Тема: Культура Стародавнього Китаю

1. Ритуал та етика у традиційному Китаї.
2. Соціальна сутність конфуціанства.

Теми рефератів

1. Картина світу у філософії даосизму.
2. «Книга перемін» - як пам'ятка китайської традиції.
3. Композиція архітектурного ансамблю у Стародавньому Китаї.

Література

1. Алексеев В.М. Китайская література. – М., 1978.
2. Алексеев В.М. Наука о Востоке. – М., 1982.
3. Васильев Л.С. История религий Востока. – М., 1988.
4. Домяник Ж.Л. Семейные отношения в Древнем Китае. – М., 1991.
5. Искусство Китая. – М., Наука. – 1988.

Семінарське заняття № 6

Тема: Антична культура

1. Гуманістична сутність античної грецької культури.
2. Основні принципи елліністичної культури.

Теми рефератів

1. Театр – важливе досягнення давньогрецької культури.
2. Олександрія Птолемеїв – один з основних осередків елліністичної культури.
3. Архітектура та скульптура Давньої Греції та Давнього Риму.

Література

1. Аверинцев С.С. Греческая литература и ближневосточная словесность. – М., 1971.
2. Бартошек А. Златообильные Микены. – М., 1991.
3. Винничук Л. Люди, нравы, обычаи Древней Греции и Рима. – М., 1988.
4. Головня В.В. История античного театра. – М., 1972.

Семінарське заняття № 7

Тема: Культура Візантії

1. Місце візантійської культури в історії світової цивілізації.
2. Основні відмінності між православною та католицькою церквами.

Теми рефератів

1. Християнство як світоглядна основа візантійської культури.
2. Освіта у Візантії.
3. Софія Константинопольська – найвидатніша пам'ятка візантійської архітектури.

Література

1. Авраменко А.И. Изобразительное искусство Византии. – К., 1991.
2. Удальцова Э.В. Византийская культура. – М., АН СССР, 1988.

Семінарське заняття № 8

Тема: Культура західноєвропейського середньовіччя

1. Світоглядна модель середньовічної людини.
2. Філософські напрями середньовіччя.
3. Освіта у середньовічній Європі.

Теми рефератів

1. Священна інквізиція. Орден єзуїтів.
2. Алхімія як феномен середньовічної культури.
3. Поезія трубадурів. Лицарський роман.

Література

1. Гриненко Г. В. Хрестоматія по історії мирової культури. – М., 1998.
2. Дворжак М. Очерки по искусству Средневековья. – М., 1984.
3. Из истории средних веков и Возрождения. – М., 1976.
4. Культура Средних веков и Нового времени. – М., Наука. – 1987.

Семінарське заняття № 9

Тема: Культура східних слов'ян. Культура Київської Русі

1. Землеробська сутність культури східних слов'ян.
2. Вплив християнства на культуру Київської Русі.

Теми рефератів

1. Трипільська культура як зразок культури східних слов'ян.
2. Політичний характер прийняття християнства у Київській Русі.
3. Язичницькі елементи та свята у християнській культурі Київської Русі.

Література

1. Брайчевский В.Г. Утверждение христианства на Руси. – К., 1998.
2. Історія української та зарубіжної культури / За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. – К., 2000.
3. Рыбаков Б.А. История культуры Древней Руси. – М., 1994.
4. Українська культура. Лекції за ред. Дм. Антоновича. – К.: Либідь, 1993.

Семінарське заняття № 10

Тема: Культура доби Відродження

1. Протиріччя Ренесансу як перехідної культури від Середньовіччя до Нового часу.
2. Головні причини кризи та занепаду ренесансної культури.

Теми рефератів

1. Італійські гуманісти Раннього Відродження.
2. Наукові відкриття та винаходи, що сприяли поширенню та розвитку ренесансної культури.
3. Північне Відродження, його характерні риси та найвидатніші діячі.

Література

1. Антонов. Искусство Возрождения. – М., 1998.
2. Боткин Л.М. Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности. – М., 1989.
3. Гуковский М.А. Итальянское Возрождение. – М., Л. – 1990 – т. 1, 2.
4. Карян Э. Проблемы Итальянского Возрождения. – М., 1986.

Семінарське заняття № 11

Тема: Культура доби Просвітництва

1. Основні риси наукової революції XVII ст.
2. Які наукові відкриття та ідеї визначили науково-технічний та суспільний прогрес людства?
3. Суперечливий характер світогляду людини Нового часу.

Теми рефератів

1. Стиль бароко та його найкращі представники.
2. Художньо-мистецькі особливості стилю рококо.
3. Класицизм та неокласицизм у мистецтві доби Просвітництва.

Література

1. Грищенко В.С. Культура эпохи Просвещения. – К., 1994.

2. Соколов В.А. Художественные направления эпохи Просвещения. – М., 1993.
3. Момджян Х.Н. Французское Просвещение восемнадцатого века. – М., 1983.
4. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. – М., 1990.

Семінарське заняття № 12

Тема: Особливості західноєвропейської культури ХІХ ст.

1. Революція у природознавстві та її вплив на розвиток суспільства.
2. У чому виразилися кризові явища в культурі другої половини ХІХ ст.?
3. Проблема людського існування за поглядами філософів кінця ХІХ ст.

Теми рефератів

1. «Товариство пересувних художніх виставок» та його основна мета.
2. Імпресіонізм як напрям образотворчого мистецтва.
3. Натуралізм як відображення соціального середовища кінця ХІХ ст.

Література

1. Грибунина Н.Г. История мировой художественной культуры. Эпоха классицизма. – Т.3. – Тверь, 1993.
2. Балкина Т.Н. Музыкальная культура восемнадцатого века. – М., 1996.
3. Воронцов Л.В. Западноевропейская литература от романтизма к реализму. – Л., 1991.
4. Ягодный Н.Н. Музыкальный театр девятнадцатого века. – М., 1989.

МОДУЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Головні напрямки світової культурологічної думки.
2. Основні підходи до визначення культури.
3. Зміст й походження поняття "культура".
4. Сутність культури та її структура.
5. У чому виявляються основні протиріччя культури.
6. Історичні типи культури.
7. Джерела та передумови появи людини та культури.
8. Історична періодизація первісної культури.
9. Головні форми матеріальної культури первісної людини.
10. Особливості духовного розвитку первісного суспільства.
11. Трипільська культура.
12. Скіфська культура та мистецтво.
13. Охарактеризуйте зміст поняття "цивілізація".
14. Основні риси цивілізацій Давнього Сходу.
15. Порівняйте цивілізації Давнього Сходу та сучасні цивілізації.
16. Особливості міфологічних уявлень давніх єгиптян та жителів Месопотамії.
17. Традиційні духовні цінності Стародавніх Індії та Китаю.
18. Особливості образотворчого мистецтва Стародавніх Індії та Китаю.
19. Культура Стародавньої Японії.
20. Основні риси античної культури.
21. Основні досягнення культури Давньої Греції та Риму.
22. Уявлення про культуру в античному та середньовічному світі.
23. Основні риси середньовічної культури.
24. Вплив релігії та церкви на формування західноєвропейської культури.
25. Особливості середньовічних уявлень про людину та її місце у системі світобудови.
26. Особливості художньої культури Середньовіччя.
27. Основні риси візантійської культури.
28. Філософсько-світоглядні основи культури Відродження, її основні риси.

29. Вплив античної культури на культуру Ренесансу.
30. Кого називають «титанами Відродження» та чому?
31. Італійський Ренесанс: періодизація та загальна характеристика.
32. Культура Північного Відродження.
33. Рух Реформації та його сутність.
34. Чому XVIII століття називають «Століттям освіти»?
35. Витоки та головні засади епохи Просвітництва, її відображення у літературі та філософії.
36. Західноєвропейське мистецтво XVII - XVIII століття.
37. Характерні риси та особливості культури XIX ст.
38. Романтизм, символізм та імпресіонізм у художній культурі XIX століття.
39. Реалізм та натуралізм у художній культурі XIX ст.
40. Особливості розвитку культури у XX ст.
41. Еволюція модернізму в художній культурі XX ст.
42. Масова культура та її роль у сучасному суспільстві.
43. Особливості розвитку літератури, музики та кіно XX ст.
44. Релігійні вірування та усна народна творчість східних слов'ян.
45. Джерела формування культури Київської Русі.
46. Культура Київської Русі.
47. Культура Галицько-волинського князівства.
48. Розвиток ідей Ренесансу в Україні.
49. Роль Києво-Могилянської академії в розвитку української культури.
50. Українське бароко. Козацька культура.
51. Культура українського відродження XIX ст.
52. Специфіка українського класицизму, романтизму та реалізму.
53. Українські театр та музика XIX ст.
54. Модернізм в українському мистецтві XX ст.
55. Сучасний стан світової та української культури.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ

1. Аверинцев С.С. Судьба европейской культурной традиции в эпоху перехода от античности к средневековью. Из истории культуры средних веков и Возрождения. – М., 1976.
2. Андреева И.Л. Происхождение человека и общества. – М., 1988.
3. Андреев А.Л. Искусство, культура, сверхкультура (Философия Н.А. Бердяева). – М.: Знание, 1991. – 64 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Сер. «Эстетика», № 6).
4. Алексеев В.М. Китайская література. – М., 1978.
5. Бердяев Н.А. Конец Ренессанса (к современному кризису культуры) // София. Проблемы духовной культуры и религиозной философии. – Берлин: Обелиск. – 1923. – С. 21-46.
6. Боннар Андре. Греческая цивилизация. – М.: Искусство, 1992.
7. Вавелов Р.И. Тайны египетских пирамид. – М., 1991.
8. Введение в культурологию: Учеб. пособие для вузов / Рук. автор. кол. Е.В. Попова. – М.: Владос, 1995.
9. Витаньи И. Общество, культура, социология: Пер. с венгр. – М.: Прогресс, 1984.
10. Винничук Л. Люди, нравы, обычаи Древней Греции и Рима. – М., 1988.
11. Вернан Ж.П. Происхождение древнегреческой мысли. – М., 1988.
12. Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян. – М., 1995.
13. Грейвз Р. Мифы Древней Греции. – М., 1991.
14. Грачев Г.Д. Национальные образы мира. – М., 1995.
15. Гриненко Г. Хрестоматия по истории мировой культуры. – М., 1998.
16. Гуревич П.С. Культурология: Учеб. для студ. вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Гардарики, 1999.
17. Дмитриева Н.А. Искусство Древнего мира. – М., 1978.
18. Дьяконов И.Н. Люди города Ура. – М., 1980.
19. Искусство Китая. – М., 1988.
20. Историки античности. Древняя Греция. Древний Рим. Т. 1-2. – М., 1989.
21. Історія світової культури. – К., 1999.
22. Історія світової культури. Культурні регіони. – К., 1997.
23. Кравець М.С., Семашко О.М., Піча В.М. Культурологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації / За заг. ред. В.М. Пічі. – Львів: "Магнолія плюс", 2003.
24. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. Видання 2-ге, перероб. та доп. / За ред. І.І. Тюрменко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005.

25. Культурология. История мировой культуры: Ученик для вузов / Под ред. проф. А.Н. Марковой. – 2-изд. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008.
26. Культурология. Энциклопедия. В 2-х т. / Главный редактор и автор проекта С.Я. Левит. – М.: „Российская политическая энциклопедия”, 2007.
27. Крымский С., Парахонский Б., Мейзерский В. Эпистемология культуры. – К., 1993.
28. Культурология. XX век. Энциклопедия. В 2-х т. – СПб.: Университетская книга; ООО „Алтейя”, 1998.
29. Культура Двуречья. – М., 1978.
30. Культура Древнего Египта. – М., 1978.
31. Косамби Д. Культура и цивилизация Древней Индии. – М., 1968.
32. Куманецкий П. История культуры Древней Греции и Рима. – М., 1990.
33. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. вид. / За ред. А.В. Яртия, В.М. Шендрика, С.О. Черепанової. – Львів: Світ, 1994.
34. Леонтьева В.Н. Культурологический процесс. – Х., 2002.
35. Ліндсей Дж. Коротка історія культури. – К., 1995.
36. Лексикон нонклассики. Художественно – эстетическая культура XX./ Под ред. В.В. Бычкова. – М.: „Российская политическая энциклопедия”, 2003.
37. Лосев А.Ф. Диалектика мифа. // Лосев А.Ф. Из ранних произведений. – М.: Изд-во «Правда», 1990. – С. 393-599.
38. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М.: Политиздат, 1991. – 525 с. – (Мыслители XX века).
39. Легенды и сказания Древней Греции и Древнего Рима. – М., 1987.
40. Матье М.Э. Искусство Древнего Египта. – М., 1976.
41. Маркарян Э.С. Теория культуры в современной науке. – М., 1998.
42. Матюшин Г.Н. У истоков человечества. – М., 1980.
43. Мелетинский Е.М. Поэтика мира. – М., 1976.
44. Окладников А.П. Утро искусства. – Л., 1967.
45. Ольденбург С.Ф. Культура Индии. – М., 1991.
46. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. – К., 2000.
47. Подольська Є.А., Лихвар В.Д., Погорілий Д.Є. Кредитно-модульний курс культурології. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.
48. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури: Навч. посіб. – 3-тє вид. – Х.: Основа; К.: Т-во „Знання”, КОО, 1999.
49. Попович М. Нарис історії культури України: Навчальний посібник. – К., 2001.
50. Проблемы философии культуры. – М., 1984.

51. Путеводитель по искусству / Под ред. Яна Чилверса / Пер. с англ.: - М.: ОАО Изд. „Радуга”, 2004.
52. Сидорова И.А. Искусство Эгейского мира. – М., 1972.
53. Семенов Ю.И. На заре человеческой истории. – М., 1989.
54. Словарь средневековой культуры / Под. ред. А.Я. Гуревича. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: „Российская политическая энциклопедия”, 2007.
55. Сто великолепных соборов мира./Величайшие сокровища человечества на пяти континентах. Пер. с нем. – М.: ООО «Мир книги», 2004.
56. Тойнби А. Дж. Постигание истории. – М., 1991.
57. Тронский И.М. История античной литературы. – М., 1988.
58. Українська та зарубіжна культура / За ред. М. Заковича. – К., 2002.
59. Фаустова Э.Н. Студент нового времени: социокультурный профиль. – М., 2004.
60. Флиер А. Культурология для культурологов. – М., 2000.
61. Философия культуры. Становление и развитие / Под ред. М. Кагана. – СПб, 1998.
62. Фрейденберг О. Миф и литература древности. – М., 1978.
63. Чорненький Я.Я. Культурологія. Теорія. Практика. Самостійна робота. Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004.
64. Шевнюк О.Л. Культурологія: Навч. посіб. – К.: Знання-Пресс, 2004.
65. Энциклопедический словарь по культурологии / Под ред. А. Радугина. – М., 1997.

ІНТЕРНЕТ – РЕСУРСИ

1. <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/322831.html>
2. <http://www.ru.wikipedia.org/wiki/Лекция>
3. <http://www.bit.edu.nstu.ru/archive/print-2-2005>
4. <http://www.pfilosof.onu.edu.ua/>
5. <http://www.kulturolog.ru>
6. <http://www.franko.lviv.ua>
7. <http://www.lib.onu.edu.ua/> – бібліотека ОНУ імені І.І. Мечникова.
8. <http://www.onu.edu.ua/ru/index.html> – сайт ОНУ імені І.І. Мечникова.
9. <http://www.ognb.odessa.ua/> – бібліотека імені М. Горького.
10. <http://www.nbu.gov.ua/> – бібліотека імені В. Вернадського.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Тематичний план	5
Зміст курсу	6
Плани семінарських занять	15
Модульні питання	22
Список рекомендованої літератури до курсу.....	24
Інтернет-ресурси.....	26

Навчальне видання

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З КУРСУ «КУЛЬТУРОЛОГІЯ»**

***ДЛЯ СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЛІТОЛОГІЯ»»***

Білянська Олена Юріївна

Видано в авторській редакції

Підписано до друку 30.05.2012р. Формат 60x84/8
Гарн. Умов.-друк. арк. 0,9. Тираж 25 примірників
Зам. № 421

Видано і віддруковано
«Одеський національний університет»
Свідоцтво ДК №4215 від 22.11.2011 р.

65082, м. Одеса, вул. Єлисаветинська, 12, Україна
Тел.: (048) 723 28 39. E-mail: druk@onu.edu.ua